

Європейський досвід посилення економічної мобільності МСП та можливості його адаптації в Україні на регіональному рівні

Кишакевич Богдан Юрійович¹, Демедюк Богдан Тарасович²

Опубліковано	Секція	УДК
06.10.2025	Економіка	37.091.3

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17281551>

Анотація. У статті досліджено теоретико-методологічні засади економічної мобільності малих і середніх підприємств як важливого чинника регіонального розвитку. Розкрито сутність поняття економічної мобільності, що охоплює фінансовий, інноваційний, просторовий, кадровий та організаційний виміри. Показано, що у сучасних умовах глобалізації та цифровізації МСП стають ключовими агентами адаптації економік до трансформаційних змін. Проаналізовано європейський досвід підтримки економічної мобільності МСП через фінансові, інноваційні та інституційні інструменти. Особливу увагу приділено програмам COSME, InvestEU, діяльності Європейського інвестиційного банку та ініціативам мікрофінансування. Розкрито роль програм Horizon Europe та Digital Europe у стимулюванні цифровізації підприємницького сектору. Акцентовано на важливості кластерної політики ЄС, яка забезпечує співпрацю бізнесу, науки та органів влади.

Ключові слова: економічна мобільність; малі та середні підприємства; європейський досвід; фінансова підтримка; цифровізація; кластерний розвиток; регіональна політика; адаптація практик.

European experience in strengthening the economic mobility of smes and the possibility of its adaptation in Ukraine at the regional level

Annotation. The article examines the theoretical and methodological foundations of the economic mobility of small and medium-sized enterprises (SMEs) as an important factor of regional development. The concept of economic mobility is revealed, covering financial, innovative, spatial, human resource, and organizational dimensions. It is shown that in the context of globalization and digitalization, SMEs become key agents of economic adaptation to transformational changes. The European experience of supporting SME mobility through financial, innovative, and institutional instruments is analyzed. Special attention is given to the COSME and InvestEU programs, the activities of the European Investment Bank, and microfinance initiatives. The role of Horizon Europe and Digital Europe programs in fostering innovation and business digitalization is highlighted. The importance of EU cluster policy, which ensures cooperation between business, science, and government, is emphasized. The

¹ доктор економічних наук, професор, професор, кафедра зовнішньоекономічної та митної діяльності, НУ «Львівська політехніка», ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5721-8543>.

² аспірант, Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка, ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-0502-4560>

significance of the Enterprise Europe Network as an instrument of international SME integration is disclosed. Educational and training programs of the EU aimed at developing entrepreneurial competences are explored. Examples of regional practices in Germany, France, Poland, and the Baltic states are summarized. It is determined that the success of European policy is based on a comprehensive combination of financial, innovative, and regulatory mechanisms. The relevance of adapting this experience in Ukraine is justified, given the European integration processes and the challenges of post-war recovery. The priority of three directions for Ukraine is emphasized: financial support, cluster development, and digitalization. The creation of regional SME mobility funds based on public-private partnerships is proposed. The expediency of developing regional digital platforms for entrepreneurs is substantiated. The need to establish agricultural, innovative, and energy clusters is highlighted. The importance of educational programs and workforce retraining in strengthening labor mobility is outlined. It is argued that the adaptation of European practices will contribute to reducing regional disparities.

Keywords: economic mobility; small and medium-sized enterprises (SMEs); European experience; financial support; digitalization; cluster development; regional policy; adaptation of practices.

Вступ

Економічна мобільність МСП визначає їхню здатність адаптуватися до трансформаційних змін, зокрема цифровізації, глобалізації та інтеграційних процесів. Україна перебуває у стані глибоких структурних перетворень і водночас має реалізувати євроінтеграційний курс, а війна та руйнування інфраструктури актуалізують потребу у швидкому відновленні та переформатуванні бізнесу. Європейський досвід показує ефективні моделі підтримки МСП, які довели свою результативність у кризових та післякризових умовах, тому для України надзвичайно важливо використати інструменти фінансової підтримки, цифрової трансформації та кластеризації, що вже успішно функціонують у ЄС. Регіональний вимір є критичним, оскільки саме на місцевому рівні формується економічне середовище для розвитку підприємництва, а інтеграція України в європейський простір вимагає гармонізації підходів до регуляторної політики та дерегуляції бізнес-процесів. Підвищення економічної мобільності МСП сприятиме розвитку локальних ринків праці, інновацій та соціальної стабільності, а у період післявоєнної відбудови саме малі та середні підприємства здатні стати основою відновлення економічної активності в регіонах. Використання європейського досвіду сприятиме залученню інвестицій та донорських ресурсів, а також зменшенню ризиків банкрутства підприємств у нестабільному середовищі. Розвиток кластерів і бізнес-хабів може підвищити конкурентоспроможність регіонів на міжнародному рівні, тоді як адаптація європейських практик дасть змогу сформувати комплексну політику підтримки підприємництва. Досвід ЄС у сфері цифровізації допоможе українським МСП швидше інтегруватися у глобальні ланцюги створення вартості, а питання мобільності бізнесу тісно пов'язане з інноваційною та кадровою політикою регіонів. Адаптація європейських практик може сприяти вирівнюванню регіональних диспропорцій в Україні та стане підґрунтям вироблення конкретних рекомендацій для органів влади та місцевих громад. Це дозволить підвищити стійкість української економіки до зовнішніх і внутрішніх шоків, а відтак тема статті є надзвичайно актуальною для наукових досліджень та практики управління розвитком регіонів України в умовах євроінтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема посилення економічної мобільності МСП присвячено чимало наукових публікацій, серед яких слід згадати роботи Бортнік С. [1], Васильців Т. [2], Васюта В., Лобас В. [3], Іванюк, У. [4], Кишакевич Б. [5], [6], Клочковська В. [7], Федько, І. [8] та інших. У сучасних наукових публікаціях, присвячених

проблематиці розвитку малого та середнього підприємництва, основна увага зосереджена на питаннях доступу до фінансових ресурсів, цифровізації бізнес-процесів, формування інноваційних екосистем та дерегуляції підприємницького середовища. Значна кількість досліджень також аналізує інституційні умови функціонування МСП, роль кластеризації у підвищенні їхньої конкурентоспроможності та вплив глобалізаційних процесів на економічну діяльність підприємств. Водночас менше уваги приділяється проблемі економічної мобільності МСП як системної категорії, що охоплює не лише фінансову чи інноваційну складову, а й просторову, кадрову та організаційну. Особливо недостатньо дослідженим є питання адаптації європейського досвіду до українських реалій з урахуванням регіональних диспропорцій, післявоєнних викликів та завдань інтеграції у європейський економічний простір. Саме тому актуальним є вивчення можливостей запозичення та трансформації кращих практик ЄС для формування ефективної регіональної політики підтримки економічної мобільності МСП в Україні, що дозволить зміцнити конкурентоспроможність регіонів та забезпечити стійкий розвиток національної економіки.

Мета статті полягає у дослідженні та систематизації європейського досвіду посилення економічної мобільності малих і середніх підприємств та визначенні можливостей його адаптації в Україні на регіональному рівні.

Результати

Теоретико-методологічні засади економічної мобільності малих і середніх підприємств (МСП) формуються на перетині концепцій гнучкості бізнесу, адаптивності економічних систем та ролі підприємництва в регіональному розвитку. Економічна мобільність у широкому розумінні відображає здатність суб'єктів господарювання змінювати масштаби, структуру та напрями діяльності відповідно до зовнішніх викликів і внутрішніх ресурсних можливостей. У сфері МСП це означає оперативне реагування на зміни ринкової кон'юнктури, пошук нових ніш і технологічних рішень, інтеграцію в локальні та міжнародні ланцюги створення вартості. Теоретичною основою дослідження економічної мобільності виступають положення інституціональної економіки, які наголошують на впливі регуляторного середовища, доступу до ресурсів та якості інституцій на здатність підприємств до адаптації. Методологічно ця категорія пов'язана з концепціями регіональної економіки, що розглядають МСП як ключових агентів у забезпеченні сталого розвитку та підвищенні конкурентоспроможності територій. Важливим підґрунтям є й теорія підприємницького циклу Й. Шумпетера, де мобільність трактується як здатність до постійного оновлення через інновації. У сучасній науковій літературі економічну мобільність МСП розглядають як багатовимірне явище, що включає фінансову, просторову, кадрову, інноваційну та організаційну складові [4]. Фінансова мобільність означає доступ до кредитних ресурсів, інвестицій та альтернативних фінансових інструментів. Просторова мобільність проявляється у здатності МСП змінювати локацію, розширювати діяльність на інші регіони або виходити на міжнародні ринки. Кадрова мобільність пов'язана з ефективним управлінням людськими ресурсами, навчанням і перепідготовкою персоналу. Інноваційна мобільність виявляється у впровадженні нових продуктів, технологій, бізнес-моделей та цифрових рішень. Організаційна мобільність визначає внутрішню спроможність МСП перебудовувати процеси та структуру управління. Теоретико-методологічні засади вимагають розгляду економічної мобільності у зв'язку з поняттями стійкості, конкурентоспроможності та адаптивності. Стійкість визначає здатність підприємств витримувати зовнішні шоки, зберігаючи ключові функції. Конкурентоспроможність забезпечується завдяки швидкій реакції на зміни попиту та пропозиції.

Адаптивність виражається в готовності змінювати стратегії відповідно до технологічних і ринкових трендів. Методологія оцінювання економічної мобільності МСП ґрунтується на використанні як якісних, так і кількісних підходів. До якісних належать експертні опитування, SWOT-аналіз, порівняльні кейс-стаді. Кількісні методи включають побудову інтегральних індексів, використання DEA- та SFA-моделей для оцінювання ефективності, економетричні методи аналізу причинно-наслідкових зв'язків. У європейській практиці економічна мобільність МСП часто оцінюється через показники доступу до фінансування, участь у кластерах, рівень цифровізації та інноваційної активності [2].

В Україні, з огляду на трансформаційні процеси та вплив воєнних чинників, методологія повинна враховувати специфіку регіональних диспропорцій, стан інфраструктури та доступність кадрів. Теоретико-методологічний аналіз показує, що мобільність МСП є не лише внутрішньою характеристикою підприємств, а й результатом взаємодії з інституційним середовищем. Тому ключовим напрямом є створення сприятливих умов на регіональному рівні, які дозволяють реалізувати потенціал мобільності. Це передбачає регуляторні реформи, розвиток інноваційних екосистем, стимулювання підприємницької освіти та інтеграцію з європейськими мережами підтримки бізнесу. Відтак економічна мобільність МСП постає як системна характеристика, що поєднує мікро- та макрорівні, а її вивчення потребує комплексного теоретико-методологічного підходу.

Європейський досвід посилення економічної мобільності малих і середніх підприємств базується на комплексі фінансових, інституційних та інноваційних інструментів. Європейський Союз визначає МСП ключовим драйвером економічного зростання та зайнятості. Програми підтримки в ЄС орієнтовані на забезпечення доступу до фінансування, стимулювання інновацій та підвищення конкурентоспроможності. Одним із центральних механізмів є програма COSME, яка полегшує підприємствам доступ до кредитів та гарантій. Також важливим інструментом є InvestEU, що акумулює приватні та державні інвестиції у розвиток бізнесу. Європейський інвестиційний банк забезпечує кредитні лінії для МСП через комерційні банки. Значна увага приділяється розвитку венчурного капіталу та альтернативних фінансових інструментів. У країнах ЄС розвиваються програми мікрофінансування, які дають можливість малим підприємцям розпочати діяльність. Цифрова трансформація підтримується через програму Digital Europe, яка сприяє впровадженню ІТ-технологій та цифрових сервісів. Для інноваційної активності використовується Horizon Europe, що фінансує дослідження і розробки. Важливим аспектом є створення регіональних кластерів і бізнес-хабів, які об'єднують МСП, університети та наукові центри [1].

Кластерна політика ЄС сприяє швидшому обміну знаннями та технологіями. Значна увага приділяється професійній освіті та перекваліфікації кадрів, що підвищує кадрову мобільність. ЄС фінансує освітні проекти, орієнтовані на розвиток підприємницьких навичок. Одним із ефективних інструментів міжнародної співпраці є Enterprise Europe Network, що допомагає МСП виходити на зовнішні ринки. Успішними є й регіональні програми розвитку підприємництва, які враховують локальну специфіку. Наприклад, країни Балтії активно стимулюють цифрову економіку та стартап-екосистеми. Польща робить акцент на регіональних кластерах у промисловості та агробізнесі. Німеччина підтримує систему Mittelstand, орієнтовану на сімейні підприємства. Франція розвиває регіональні інноваційні полюси з високою концентрацією МСП. Європейський досвід показує важливість поєднання фінансових і нефінансових інструментів. Важливим чинником є також спрощення регуляторних процедур для МСП. ЄС послідовно працює над зниженням адміністративного навантаження на підприємців. Значної уваги надається створенню єдиного цифрового ринку для розширення можливостей МСП. Система моніторингу й оцінки дозволяє

постійно вдосконалювати політику підтримки. Європейський підхід демонструє, що економічна мобільність МСП забезпечується лише за умови інтегрованої політики. Успіх формують взаємодія держави, бізнесу та громадянського суспільства. Європейські практики підтверджують, що мобільність підсилюється через партнерські мережі та міжнародну інтеграцію. Такий досвід може бути використаний для підвищення стійкості та конкурентоспроможності МСП в інших країнах [5].

У таблиці 1 систематизовано основні напрями європейської політики щодо мобільності МСП та показує, як поєднання фінансових, інноваційних, кластерних, кадрових і регуляторних інструментів формує комплексний підхід.

Таблиця 1

Європейський досвід посилення економічної мобільності МСП

Напрямок	Інструменти / програми	Сутність підтримки	Приклади країн / практик
Фінансовий	COSME, InvestEU, Європейський інвестиційний банк, мікрофінансування	Гарантії кредитів, інвестиції, доступ до капіталу, розвиток венчурного ринку	ЄС загалом, окремо – мікрофінансові програми у Франції та Польщі
Інноваційний	Horizon Europe, Digital Europe, регіональні інноваційні полюси	Фінансування R&D, цифровізація бізнесу, впровадження інноваційних технологій	Франція – інноваційні полюси; Естонія – цифровізація бізнесу
Кластерний	Регіональні кластери та бізнес-хаби	Об'єднання МСП з університетами й корпораціями, спільні проекти, трансфер знань	Німеччина – система Mittelstand; Польща – аграрні та промислові кластери
Кадровий	Програми навчання та перепідготовки, Erasmus for Young Entrepreneurs	Підприємницька освіта, підвищення кваліфікації, мобільність кадрів	Балтійські країни – акцент на цифрових компетенціях
Міжнародна інтеграція	Enterprise Europe Network (EEN)	Вихід МСП на нові ринки, пошук партнерів, інтеграція у глобальні ланцюги	Всі країни ЄС – понад 60 країн-партнерів у мережі EEN
Регуляторний	Програми зменшення адміністративного тиску, Єдиний цифровий ринок	Спрощення процедур, дерегуляція, гармонізація правил	ЄС – принцип «Think Small First» у регуляторній політиці

Можливості адаптації європейського досвіду посилення економічної мобільності МСП в Україні є широкими та багатовимірними, адже ЄС напрацював велику кількість ефективних інструментів, які можна трансформувати під українські реалії. Передусім важливим напрямом є створення регіональних фондів підтримки підприємництва, що можуть функціонувати на основі змішаного фінансування з місцевих бюджетів, коштів міжнародних донорів та програм ЄС. Така модель дозволить забезпечити доступ малих і

середніх підприємств до кредитів, мікрофінансування та інвестиційних ресурсів. Наступним елементом адаптації є розвиток цифрових платформ для підприємців, які мають об'єднати інформацію про гранти, консультаційні послуги, освітні програми та можливості міжнародної співпраці. У цьому контексті корисним є досвід ЄС зі створення єдиного цифрового ринку, що забезпечує підприємцям швидкий доступ до необхідних даних і сервісів. Значний потенціал має формування регіональних кластерів і бізнес-хабів, що сприятимуть кооперації МСП, університетів та інноваційних центрів. В Україні такі кластери можуть бути особливо ефективними у сферах агробізнесу, зеленої енергетики, ІТ та логістики. Важливим є і впровадження програм перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, які допоможуть забезпечити трудову мобільність та сприятимуть зростанню продуктивності праці. Європейський досвід демонструє, що кадрова політика має поєднувати освітні ініціативи та бізнес-замовлення, формуючи сучасні компетентності працівників. Не менш важливим є налагодження ефективної співпраці українських МСП з мережею Enterprise Europe Network, що відкриє нові можливості для міжнародної інтеграції та виходу на зовнішні ринки [6].

Адаптація практик дерегуляції бізнесу та спрощення адміністративних процедур дозволить зменшити тиск на підприємців і стимулювати їхню активність. Синергія таких інструментів забезпечить формування сприятливого підприємницького середовища на регіональному рівні. Важливим напрямом є також розвиток механізмів державно-приватного партнерства, які дадуть змогу поєднати ресурси держави та бізнесу для підтримки мобільності МСП. Особливу роль відіграватимуть програми відновлення інфраструктури, адже доступність транспортних, енергетичних і комунікаційних мереж є базовою умовою мобільності підприємництва. Адаптація досвіду ЄС має враховувати регіональні відмінності України, оскільки одні регіони потребують підтримки аграрного сектору, інші – високотехнологічних кластерів, а треті – розвитку логістики та транспорту. Важливим завданням є залучення міжнародних фінансових інституцій для співфінансування програм підтримки підприємництва на місцевому рівні. У перспективі це дозволить створити стійку систему інституційної підтримки МСП, здатну працювати навіть в умовах кризових викликів. Українські регіони можуть перейняти досвід країн Балтії, які через цифровізацію досягли високого рівня адаптивності бізнесу до глобальних ринків.

Корисним є й досвід Польщі у створенні кластерних об'єднань, що підвищили експортний потенціал підприємств. Адаптація інноваційних інструментів Німеччини та Франції дасть можливість формувати локальні інноваційні екосистеми. Важливо, щоб процес адаптації супроводжувався активною підтримкою з боку держави та міжнародних партнерів. Успішна інтеграція європейських практик допоможе Україні не лише посилити економічну мобільність МСП, а й забезпечити швидке відновлення регіональних економік. Це також сприятиме зміцненню конкурентоспроможності українського бізнесу на міжнародному рівні. Адаптація досвіду ЄС дозволить зменшити регіональні диспропорції та створити більш рівні умови для розвитку підприємництва у різних частинах країни. Важливим результатом стане підвищення інвестиційної привабливості регіонів. У довгостроковій перспективі це сприятиме інтеграції України у європейський економічний простір на засадах партнерства та взаємовигідної співпраці. Таким чином, можливості адаптації європейського досвіду є ключовим інструментом забезпечення стійкості, мобільності та зростання українських МСП у процесі трансформаційних змін та євроінтеграції [8].

У таблиці 2 показано можливості адаптації європейського досвіду посилення економічної мобільності МСП в Україні на регіональному рівні.

Таблиця 2

Можливості адаптації європейського досвіду посилення економічної мобільності МСП в Україні на регіональному рівні

Європейський інструмент / практика	Сутність досвіду ЄС	Можливості адаптації в Україні	Приклади потенційної реалізації на регіональному рівні
COSME, InvestEU, ЄІБ	Доступ до фінансування, гарантії кредитів, інвестиції	Створення регіональних фондів мобільності МСП, співфінансування з міжнародними партнерами	Львівська, Дніпропетровська, Київська області – фонди розвитку МСП
Digital Europe, Єдиний цифровий ринок	Цифровізація бізнесу, IT-рішення, онлайн-сервіси	Запуск регіональних цифрових платформ підтримки підприємців	Онлайн-хаби бізнес-послуг у Харківській та Одеській областях
Horizon Europe, інноваційні полюси	Фінансування R&D, підтримка інноваційних кластерів	Створення інноваційних центрів і лабораторій при університетах	IT-кластери у Львові, агроінноваційні хаби на Вінниччині
Кластерна політика ЄС	Співпраця бізнесу, науки і влади, формування бізнес-хабів	Розвиток кластерів у пріоритетних галузях: АПК, зелена енергетика, логістика	Агрокластери на Полтавщині, енергетичні – у Закарпатті
Enterprise Europe Network (EEN)	Міжнародні партнерські мережі, вихід на нові ринки	Активне залучення українських МСП до EEN і створення локальних представництв	Регіональні офіси підтримки експорту в Києві, Львові, Дніпрі
Erasmus for Young Entrepreneurs	Навчальні та обмінні програми для підприємців	Організація регіональних програм перекваліфікації та наставництва	Освітні хаби підприємництва у Черкасах і Тернополі
Програми дерегуляції ЄС	Принцип “Think Small First”, спрощення регуляторних процедур	Розробка регіональних планів дерегуляції та зменшення бюрократії	Центри “єдиного вікна” для бізнесу у кожній області

У цій таблиці відображено напрями, де Україна може використати напрацювання ЄС і трансформувати їх під власні умови, зокрема з урахуванням регіональної специфіки та післявоєнної відбудови.

Європейський досвід посилення економічної мобільності МСП показує, що найбільш ефективними є комплексні інструменти, які поєднують фінансову підтримку, цифровізацію, кластерний розвиток і міжнародну інтеграцію. Для України у нинішніх умовах першочергового значення набуває фінансова мобільність, адже доступ до кредитів і інвестицій є критичним для відновлення та розширення діяльності підприємств у післявоєнний період. Створення регіональних фондів мобільності МСП у

співпраці з міжнародними партнерами (COSME, InvestEU, ЄІБ) може стати дієвим інструментом стимулювання бізнесу.

Не менш важливим є цифровий вимір, оскільки цифрові платформи дають змогу інтегрувати інформацію про гранти, освітні програми й ринки, а також забезпечують прозорість та швидкість доступу до послуг. В умовах України особливої ваги набуває кластерна політика, що дозволить об'єднати ресурси бізнесу, науки й органів влади для розвитку стратегічних галузей — аграрного сектору, енергетики, логістики та ІТ.

Важливим напрямом є також кадрова мобільність, яку можна посилити через адаптацію програм на кшталт Erasmus for Young Entrepreneurs, поєднуючи їх із регіональними освітніми та перекваліфікаційними центрами. Це сприятиме формуванню сучасних компетентностей, необхідних для інноваційного розвитку.

Ключовим чинником міжнародної інтеграції є Enterprise Europe Network, що відкриває вихід МСП на глобальні ринки, і саме його розширення в Україні варто вважати стратегічним кроком. Нарешті, адаптація принципу «Think Small First» та дерегуляційних практик ЄС допоможе зменшити бюрократичний тиск, що особливо актуально на регіональному рівні [7].

Отже, найбільш пріоритетними для України вже сьогодні є три напрями: фінансова підтримка, кластерний розвиток та цифровізація, адже саме вони формують базу для стійкої та мобільної економіки регіонів у контексті євроінтеграційних процесів і післявоєнної відбудови.

Досвід окремих європейських країн у сфері посилення економічної мобільності МСП має різний потенціал для адаптації в Україні, і саме тому варто розглянути декілька найбільш релевантних прикладів. Насамперед варто уваги досвід Польщі, адже ця країна пройшла схожий шлях трансформацій від планової економіки до ринкової з урахуванням євроінтеграційних процесів. Польща активно застосовує кластерну політику, зокрема в аграрному секторі, машинобудуванні та логістиці, що може бути корисним для України у післявоєнному відновленні регіонів. Важливим є також використання польських програм підтримки експорту та інтеграції МСП у європейські ринки. Досвід країн Балтії (Естонія, Латвія, Литва) є показовим у частині цифровізації бізнес-процесів і державних послуг. Естонія стала прикладом побудови «цифрової держави», що значно полегшує діяльність МСП завдяки електронному урядуванню та швидкому доступу до сервісів. Для України це надзвичайно актуально в умовах реформування регуляторного середовища та зниження адміністративного тиску. Латвія і Литва продемонстрували ефективність у розвитку стартап-екосистем, орієнтованих на міжнародні ринки, що може стати прикладом для українських ІТ-компаній та інноваційних хабів.

Німеччина заслуговує на увагу через систему Mittelstand – підтримку сімейних підприємств, які є основою економіки країни. Німецька модель довела ефективність поєднання традиційного виробництва та інновацій, що може бути цінним для українських регіонів із сильними промисловими традиціями. Досвід Німеччини також важливий у сфері кластеризації, адже вона створила потужні промислові та науково-дослідні кластери. Корисним для України може стати і досвід Франції, яка активно розвиває регіональні інноваційні полюси з концентрацією МСП навколо університетів та дослідницьких центрів. Французька практика свідчить, що синергія бізнесу, науки й освіти стимулює інноваційну мобільність підприємств, що може бути ефективним для відновлення українських міст із сильними освітніми та науковими традиціями.

Досвід Італії є показовим у частині підтримки малого сімейного бізнесу в ремісничих і креативних галузях, що може бути адаптовано в українських регіонах із високим культурним та туристичним потенціалом. Приклад Чехії та Словаччини цікавий для України як країн Центральної Європи, які ефективно інтегрувалися у європейський економічний простір, поєднавши іноземні інвестиції з розвитком власних

МСП. Ці країни продемонстрували, що успішне партнерство із західними корпораціями може стимулювати локальні ланцюги доданої вартості.

Отже, найбільш релевантними для України є приклади Польщі, країн Балтії, Німеччини, Франції, Чехії та Словаччини. Вони поєднують різні моделі підтримки МСП: від кластерного розвитку і цифровізації до інноваційних хабів та підтримки сімейного бізнесу. Адаптація цього досвіду дозволить Україні не лише підвищити економічну мобільність МСП, а й створити умови для рівномірного регіонального розвитку. Водночас слід враховувати національні особливості та післявоєнні виклики, що вимагають гнучкої інтеграції найкращих практик у власну економічну систему. Такий підхід забезпечить Україні більш стійкий шлях до європейської інтеграції та підвищить конкурентоспроможність її підприємництва на міжнародному рівні.

Висновки

Економічна мобільність малих і середніх підприємств є важливим чинником забезпечення стійкості та конкурентоспроможності регіональних економік. Європейський Союз виробив широкий спектр інструментів підтримки МСП, які поєднують фінансові, інноваційні, кадрові та регуляторні механізми. Досвід ЄС свідчить, що найефективніші результати досягаються завдяки комплексному поєднанню різних форм підтримки. Програми COSME, InvestEU та діяльність Європейського інвестиційного банку демонструють високий потенціал для забезпечення доступу підприємств до фінансування. Horizon Europe та Digital Europe створюють можливості для цифровізації та інноваційної активності бізнесу. Кластерна політика ЄС підтверджує ефективність співпраці МСП із науковими інституціями та органами влади. Водночас професійна освіта й перепідготовка кадрів підвищують рівень кадрової мобільності підприємств. Практика функціонування мережі Enterprise Europe Network показує значення міжнародної кооперації та розширення ринків збуту.

Для України адаптація європейських практик є стратегічно важливою, особливо в умовах війни та післявоєнної відбудови. Найбільший пріоритет мають три напрями: фінансова підтримка, кластерний розвиток і цифровізація. Створення регіональних фондів мобільності МСП дозволить активізувати інвестиційні процеси та підтримати розвиток підприємництва. Запуск цифрових платформ для підприємців сприятиме доступності інформації та підвищенню прозорості. Розвиток регіональних кластерів у стратегічних секторах економіки забезпечить синергію бізнесу, науки та влади. Програми підвищення кваліфікації та наставництва допоможуть сформуванню сучасні компетентності кадрів. Дерегуляція та адаптація принципу «Think Small First» зменшать бюрократичний тиск і спростять умови ведення бізнесу. Принцип «Think Small First», який активно застосовується в ЄС, є надзвичайно релевантним для України, адже він передбачає орієнтацію регуляторної політики насамперед на потреби малих і середніх підприємств. Для українських МСП це особливо важливо в умовах воєнних та післявоєнних викликів, коли надмірний адміністративний тиск стримує розвиток бізнесу. Адаптація цього підходу дозволить спростити регуляторні процедури, зменшити бюрократичні бар'єри та підвищити доступність державних і фінансових сервісів для підприємців. У результаті це сприятиме підвищенню економічної мобільності МСП на регіональному рівні та інтеграції України у європейський економічний простір.

Таким чином, адаптація європейського досвіду створює можливості для підвищення економічної мобільності МСП в Україні та забезпечує фундамент для сталого розвитку регіонів. Успішне впровадження цих практик дозволить зміцнити стійкість економіки, зменшити регіональні диспропорції та інтегрувати Україну у європейський економічний простір на засадах партнерства і взаємовигідної співпраці.

Список використаних джерел

1. Амеліна, Н. К., Комчатних, О. В., Левіщенко, О. С., Редько, Н. О., & Жижома, М. К. (2025). Цифрова трансформація регіональної економіки: теоретико-методологічні засади, потенціал і стратегічні вектори розвитку. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*, (20). <https://doi.org/10.5281/zenodo.16743081>
2. Васильців, Т. Г., & Виговський, О. В. (2021). Інституційні засади інноваційного розвитку регіонів України. *Економіка та держава*, 7, 4–9.
3. Войтович, Л., & Федик, М. (2024). Стратегія повоєнного відновлення економіки України в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*, (65). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-112>
4. Кишакевич, Б. Ю., Демедюк, Б. Т., & Сисюк, В. І. (2024). Цифровізація малого та середнього бізнесу: виклики та перспективи. *Інвестиції: практика та досвід*, (2). <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.2.82>
5. Кишакевич, Б. Ю., & Мажаров, Д. В. (2017). Перспективи розвитку регіональних банків в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*, 14(1), 127–132.
6. Кльоба, Р. (2025). Напрями вдосконалення організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації розвитку регіонів України. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(63), 343–355. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.63.2025.4816>
7. Ніжейко, К., & Залевський, М. (2025). Роль цифровізації в стратегії відновлення економіки України. *Сталий розвиток економіки*, 2(53), 384–390. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-53>
8. European Union. (2023). Horizon Europe – The EU research and innovation framework programme. https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/horizon/wp-call/2023-2024/wp-1-general-introduction_horizon-2023-2024_en.pdf